

Димшо Перић*

СУДБИНА ЦРКВЕНОГ ПРАВА НА ПРАВНОМ ФАКУЛТЕТУ У БЕОГРАДУ

Од оснивања Правног одељења Лицеја у Крагујевцу и Београду (од 1841. године) Црквено право је било обавезан предмет, све до 8. октобра 1945. Према Закону о устројству јавних школа у Србији 1844. године, предаје се Канонско право Православне цркве.¹ Уредба о Великој школи 1897. године, уместо Канонско право Православне цркве, овај предмет назива Црквено право,² и тако ће се звати све до његовог насилног избацивања из наставног плана и програма 1945. године.

Последња уредба у којој се Црквено право налази као предмет на Правном факултету јесте Уредба правних факултета универзитета у Београду, Загребу и Љубљани од 20. децембра 1938. године.³

У чл. 2 ове уредбе, Катедре и предмети, Црквено право је, од 17 предмета на петом месту: а) Црквено право и б) Право у држави признатих вероисповести.

У чл. 8 прописано је: „Да би слушаоци правних факултета могли свршити своје учење за четири године, ови се предмети распоређују по годинама овако: I година: Увод у правне науке, Општа социологија, Историја и систем римског права, Народна правна историја и упоредна историја права, Црквено право.“

У Краљевини Југославији постојала су четири правна факултета, и то у Београду, Суботици, Загребу и Љубљани. На сваком од ових факултета постојао је семинар за Црквено право (чл. 11).

Када је реч о докторатима, они су били подељени на пет група: Историјскоправна, Приватноправна, Кривичноправна, Јав-

---

* Др Димшо Перић, ванредни професор Правног факултета у Београду.

1 *Сшо њедесет њ година Правног факултета 1841-1991*, Београд 1991, стр. 37.

2 *Ишо*, стр. 47-48.

3 Уредба правних факултета универзитета у Београду, Загребу и Љубљани од 20. децембра 1938. године, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 301 LXXXVIII, Београд, 31. децембар 1938, год. XX.

ноправна и Економскофинансијска. На Историјскоправној групи су следећи предмети: Народна правна историја, Упоредна историја права, Историја и систем римског права, Црквено право, Социологија, Филозофија права и, по избору кандидата: Теорија о држави или Грађанско право или Кривично право (чл. 40).

На завршетку Другог светског рата, професор Црквеног права Правног факултета у Суботици, др Сергије В. Троицки, покушава да сачува Црквено право које је до тада имало традицију од 1841. године. Сматрамо корисним да његов акт упућен Правном факултету у Београду пренесемо *in extenso*.

Црквено право постојало је на Београдском универзитету као посебна катедра на Правном и Богословском факултету. На Богословском факултету та катедра није била попуњена и од самог оснивања тог факултета ову дисциплину предавали су на њему професори Правног факултета. Важећа уредба Правног факултета, од 20. децембра 1938. године, спомиње Црквено право у броју обавезних предмета општег курса, али са ограничењем: „без брачног права“, а на докторским курсевима Црквено право споменуто је (чл. 40, тач. 1) само у историјско-правној групи.

Будући положај Црквеног права на Универзитету зависи пре свега од решења другог питања: да ли ће постојати богословски факултет у саставу Универзитета. Пошто, колико знам, ово питање није још дефинитивно решено, морамо да узмемо у обзир могућност како позитивног, тако и негативног његовог решења.

Било би тешко већ због финансијских разлога бранити постојање истоимене катедре и на правном и на богословском факултету и стога, ако би богословски факултет остао, јавила би се алтернатива: на коме ће факултету та дисциплина остати и на коме може да буде укинута или да остане као споредни необавезни предмет, који би студенти могли слушати и на другом факултету. Мишљења сам да ту алтернативу треба решити у корист правног факултета, и то због разлога делом чисто научног, делом практично-педагошког карактера.

а) Црквено право је пре свега *йраво*, правна наука која има општу заједничку основу и тесну везу са осталим правним дисциплинама и пре свега са Уставним, Државним, Административним и Грађанским, особито Породичним правом, због чега природни терен за постојање и развитак ове науке треба тражити на правном факултету. Међутим на богословском факултету за ту науку нема повољних услова, јер Црквено право није богословска наука. На Богословском факултету је Црквено право само неки акценоријум, врло користан, али није неопходан, јер не стоји у органској вези са осталим предметима овог факултета. Потребна знања о материји Црквеног права у богословским школама ђаци могу да добију и приликом предавања другог чисто богословског предмета – Пастирског богословља. И у ствари, док је на универзитетима од самог њиховог оснивања Црквено право, као и Римско, увек било један од главних предмета, у многим богословским школама Црквено право уопште се није предавало и његова материја била је укључена у Управно богословље (*Theologia reatrix*) или у Пастирско-практично руководство (*Theologia pastoralis practica*).

Стога на богословском факултету Црквено право нема повољних услова за свој развитак. Фактичку илустрацију за то даје историјат Црквеног права у Русији. Овде је оно постојало како на правним факултетима универзитета, тако и у одвојеним богословским факултетима или духовним академијама. Али универзитетска наука много је више учинила за напредак Црквеног права него академска. Уопште, преношење Црквеног права на богословски факултет са правног исто тако је неприродно као преношење судске медицине са медицинског факултета на правни.

б) На Београдском универзитету постоји наине само један православни богословски факултет, а на таквом факултету може да се предаје само конфесионално црквено право, у коме се сва правна питања решавају са гледишта и критерија православне догме. „Свети архијерејски синод“, гласи члан 18 Закона о Српској православној цркви, „настојава и стара се да предавања на православним богословским факултетима буду у сагласности са науком православне вере. У случају осведочене несагласности предузима код Министра просвете мере да се оне отклоне.“ Можда је то потребно за Православну цркву, али за државу и за друштво је потребно слободно, објективно, строго научно проучавање овог предмета, и при томе не само православног него и римокатоличког и протестантског. На тај начин на правном факултету Црквено право може да се проучава у много ширем обиму но на богословском, тако да би студенти богословског факултета могли да се користе делом курса ове науке на правном факултету, а не обрнуто. Тако је и било на Београдском универзитету од самог оснивања богословског факултета и нема никаквих разлога да се та правилна традиција мења.

в) Докторски су курсеви били до сада организовани само на правном а не и на богословском факултету и та околност даје основа за рђаву прогнозу у погледу напредовања Црквеног права на богословском факултету.

г) Број студената на богословском факултету увек је био неколико пута мањи но на правном, и зар би било целисходно отворити ту катедру за 100–150 богослова и оставити без те катедре 2000–3000 правника?

д) Такво решење питања одговарало би и гледишту православне црквене власти. Постоји следећа одлука Светог архијерејског сабора Српске православне цркве: „Да наша црква предузме потребне кораке код Господина Министра просвете да се Црквено право и надаље предаје као самосталан предмет на Правном факултету и да се, колико је то могуће, за ово ангажује наша штампа“ (АС. Зап. 17 од 25. маја 1934).

Али и у том случају, ако би богословски факултет био укинут, Црквено право мора да остане на правном факултету. Знамо да је Хитлер укинуо ову дисциплину на правним факултетима у Немачкој и по његовом примеру, а можда и наредби немачке власти, исто је учинио Јонић у Србији својом Уредбом о Универзитету од 16. фебруара 1942. године, али научни ауторитет и једног и другог не стоји тако високо да бисмо морали њима следити. Међутим, у корист даљег постојања Црквеног права на правном факултету говоре јаки разлози, како чисто научног, тако и практичног карактера.

а) Са историјског гледишта Црквено право је после Римског права најстарија правна наука, која има готово хиљадугодишњу историју. Наука, која се налази на високом нивоу свог развитка, која има тесно унутрашње органско јединство, у којој су сви делови везани један са другим, један другог

утемељују, објашњавају, допуњују, и која има своју јасно изражену специфичност према другим правним наукама и у исто време пружа њима јаку помоћ у њиховим задаћама.

Утицај Црквеног права јако се осећа на читавом саставу правних наука. Може се казати да су већина правних наука историјски ћерке Црквеног права. Такви основни правни појмови, као нпр. појам инстанције, компетенције, колегије, делегације, деволуционог права, легитимности, јерархије правних норми, одговорност у кривичном делу против дужности итд. узети су из Црквеног права. Чак и таква демократска идеја, као што је идеја већине у гласању, узета је из Црквеног права. Стога је потпуно оправдана одлука другог Међународног конгреса за међународно право у Хагу 1937. године, која говори о великом значају изучавања Црквеног права у вези са грађанским правом на компаративној основи. (*Архив за љравне и друштвене науке* 1937, XII, 574.)

Уопште, за разумевање историје права Црквено право апсолутно је потребно а особито за историју права у Србији. Свима је позната та велика улога, коју је имала Православна црква за српске националне и државне интересе и какво је место заузимало Црквено право у правном животу српског народа. Доста је казати да је главни извор права у Србији, и не само за цркву већ и за државу, био у току дугих векова црквено-правни законик – Крмчија Светог Саве. Стога, без знања Црквеног права наша правна прошлост није разумљива, тим више што програм нашег правног факултета ништа не говори о византијском или грчко-римском праву, које је имало, а делом још има, велико значење у нашим правним односима, тако да њега Црквено право делом замењује.

Могло би се приговорити да ови научни разлози још не решавају питање, пошто при одређивању програма претежно значење морају да имају мотиви практичног карактера. Али пре свега у томе правцу не треба ићи сувише далеко. То је истина да правни факултет није Академија наука, али он није ни Правна академија, није правна практична средња школа, о којој смо говорили на седницама, он је виша правна школа, у којој научни интереси увек морају бити на првом месту и правна наука не мора да буде снижена до нивоа правне технике. Главна је задаћа Правног факултета да саопшти основне појмове свих правних наука и да научи своје слушаоце правном мишљењу, и укидање целог великог дела правне науке – Црквеног права, било би на велику штету за општи правни развитак будућих правника, за ширину њиховог правног видокруга, за тачност и јасност правних појмова, а стога и за правилност њиховог правног мишљења.

б) Али и са гледишта чисто практичних интереса, Црквено право има велику важност. Било би погрешно решавати питање о предавању Црквеног права у зависности од општег погледа на свет. Док једни виде у вери и Цркви најважнију ствар у животу, други сматрају то за штетно празноверство, али и једни и други морају да признају ту неоспорну чињеницу да су верске организације увек имале и заузимају важну улогу у социјалном животу. Стога сваки правник и особито политичар мора да добро проучи верске организације, пошто погрешке у верској политици имају кобне последице за државне и народне интересе. Да наведемо само један, али врло убедљив пример. Свима је познато какве је велике штете за унутрашњи живот и међународни престиж СССР имала верска политика Троцког, чији је план био усвојен од Совнар-

кома 1921. године. Стаљин је својим чувеним чланком „Головокружење от успехов“ објаснио погрешност такве политике и почео нову епоху у историји црквено-државних односа у СССР, и сада, као што су причали руски политички комесари, Православна црква има у Русији улогу другог Комесаријата пропаганде, који је више учинио за успех рата но државни комесаријат.

Нарочито велико практично значење има верско питање у нашој држави. Југославија је у верском погледу подељена на неколико вероисповести и питање о односу цркве и државе према тим вероисповестима, као и питање о узајамним односима тих вероисповести – то је питање од сталне велике, а понекад и акутне важности за сваког државног и самоуправног службеника, за адвоката и политичара. Нисмо још заборавили какве је унутрашње трзавице изазвала погрешна политика М. Стојадиновића у погледу конкордата...

Особито важно значење добиће Црквено право после свршетка рата, када ће заједно и у вези са политичким међународним питањима бити потребно решавати и цео низ међуцрквених и унутрашњих црквених питања, нпр. о јурисдикцији над православном дијаспором у иностранству, где Српска црква има шест епархија, о положају Свете Горе и у појединости Хиландара, о односу према Ватикану, о положају „Хрватске православне цркве“, о устројству Православне цркве и њеном односу према држави у Федеративној Југославији итд.

Било би погрешно мислити да ће у случају одељења цркве од државе црквено-правна питања изгубити свој интерес за државу. У СССР црква је била одељена од државе још 23. јануара 1918. године и ипак „Систематизовани сборник дејствујушчаго в СССР законодательства о церкви“, који садржи државне законске прописе о цркви само до 1. маја 1926. године, има 712 страна, а прописи, који су изашли после тог датума, дали би материјал још за нови велики том.

У неким пројектима факултетске уредбе предлагало се да се материја Црквеног права подели између других правних наука, нпр. да одељак о организацији црквених власти буде укључен у Административно право. И важећа Уредба укључује верско брачно право у Грађанско право. Тај предлог не може да буде усвојен због следећих разлога:

а) Већ смо видели каква тесна органска веза постоји између делова Црквеног права. Стога распарчавање црквено-правне материје између неколико предмета било би нека врста вивисекције и неки одломци те науке, изузете из своје природне везе са осталим деловима Црквеног права и насилно пришивени предметима световног права, изгубили би свој научни карактер.

б) Сем одломака Црквеног права који би по пројектима могли да буду укључени у састав других предмета, у Црквеном праву постоје други важни одељци, нпр. опширни и компликовани одељак о изворима Црквеног права, који је не само неопходан за проучавање свих осталих одељака Црквеног права, него и има велику важност за историју права, а такође одељци о црквеном законодавству, о хришћанском друштву, о црквеном суду, о богослуужењу и др., који се у таквом случају потпуно одбацују.

в) У случају поделе материје Црквеног права између других предмета, одломке Црквеног права предавали би наставници који, у правилу, немају за то специјалне спреме.

г) Наставници Административног и Грађанског права и без тога толико су преоптерећени материјалом својих предмета, што готово никад не доспевају да заврше свој предмет и разуме се, они ће свести црквено-правни елементат у својим предавањима на минимум, чак и не покушавајући да задовоље у том погледу научне захтеве.

д) Развитак наука иде у правцу што веће специјализације. Међутим, пројекти враћају правну науку у стање у коме је она била пре много векова.

Стога сам мишљења да Црквено право треба оставити на Правном факултету као обавезан предмет општег курса. Ако би тај предмет био пренет на последње године правног курса, број недељних часова могао би бити смањен до четири.

Белград, 1945. фебруара 26.

С. Троицки ср.

Није помогла аргументација проф. Троицког, јер је наступило време у коме нису били важни аргументи права већ аргументи насиља. Због важности овог питања, доносимо у целини преписе записника факултетског савета Правног факултета у Београду, и то оних места која се односе на Црквено право. На седници факултетског савета 6. октобра 1945. одређена је комисија која је предложила ликвидацију Црквеног права. Да видимо како је то изгледало.

Записник

Седнице факултетског савета одржане на дан
6. октобра 1945. године

Председавао: Др Јован Ђорђевић, продекан.

Присујни: Др М. Аћимовић, др М. Константиновић, др М. Жујовић, др Ј. Ловчевић, др Јован Савић, др М. Беговић, др М. Радојковић, др Ђ. Мирковић, др Никола Стјепановић, професори, др Д. Јевтић, др Миливоје Марковић, др Б. Недељковић, др Р. Лукић, др Ј. Дуканац, др Д. Дончевић доценти, др Д. Јовановић, хон. проф. и др Н. Алексејев, хон. проф.

Ојсујни: др В. Митровић (на лечењу), др М. Бартош (у Лондону), др М. Владисављевић, др Б. Благојевић (спречени) и др Д. Пантелић (болестан) професори, др Р. Живковић (у Лондону) и др Р. Увалић (на служб. путу) доценти и С. Вукосављевић, хон. настав. (спречен служб. послом).

1) Прочитан је акт Ректората Универзитета бр. 3301/45, којим тражи извештај о броју наставног особља, списак наставника са назначењем предмета које предају, одлуке о расписивању конкурса за попуно упражњених наставничких и асистентских места, план и програм рада и све друго што је неопходно потребно за будући рад на факултету.

После краће дискусије Савет је одлучио:

По питању израде плана и програма за предстојећи рад на факултету, Савет је одредио комисију у коју су ушли: др М. Радојковић, др Б. Благојевић, ван. проф., др Д. Јевтић, др М. Марковић, др Б. Недељковић, др Р. Лукић и др Р. Увалић, доценти и др Ј. Павловић, асистент. Комисији је стављено у

задатак да на основу раније прикупљеног материјала проучи и изради план и програм за предстојећи рад на факултету и о томе поднесе свој извештај на идућој седници факултетског савета.

Пошто је исцрпљен дневни ред, седница је закључена у 17.45 часова.⁴

Комисија је била веома ефикасна. После два дана одржана је нова седница факултетског савета.

Записник

Седнице факултетског савета одржане на дан
8. октобра 1945. године, са почетком у 17 часова.

Председавао: Др Јован Ђорђевић, продекан.

Нису дошли: Др В. Митровић, Др М. Бартош (на служб. путу), Др Д. Пантелић, др Б. Благојевић, Др Р. Живковић, Др Р. Увалић, Др Д. Јовановић и С. Вукосављевић.

1) Прочитан је записник седнице од 6. октобра 1945.

Примљено без примедбе.

2) Одређена комисија поднела је реферат о наставном плану. Реферат је дао Др Б. Недељковић. У реферату комисија је предложила да се од предмета по старој Уредби укине: Црквено право, а предложила је да се уведу, поред постојећих предмета, следеће правне и помоћне дисциплине: На I години: Упоредна историја права, Увод у филозофију, Историја НОП, Општа социологија и Привредна историја; на II години: Правна социологија и Статистика (до сада није био испитни предмет); на III години: Историја политичких доктрина, Криминална социологија и психологија, Судска медицина (није до сада био испитни предмет), Дипломатска историја, Право о радним односима, Финансијско право уз Науку о финансијама; на IV години: Филозофија права (до сада није био испитни предмет), Савремено право словенских држава. Саобраћајно право додаје се Трговинском праву. Комисија је узела у обзир следеће моменте приликом доношења овог предлога: Једна група правних дисциплина треба да прошири правну културу студената. То нарочито важи за студенте на I и III години. Осим тога, 2. група правних дисциплина уведена је ради већег оспособљавања студената за практичан рад (Суд. медицина, Статистика, Саобраћајно право, Право о радним односима итд.). Најзад, комисија је извесне предмете увела из разлога бољег упознавања савремених тенденција права у међународном правном животу (Савремено право слов. народа, Привредна историја итд.).

Приликом доношења своје одлуке, комисија је узела у обзир програме иностраних правних факултета, нарочито руских и инспирисала се њима у своме предлогу.

---

⁴ Записници факултетског савета Правног факултета у Београду 1945. године.

После свестране дискусије Савет је у начелу примио предлог комисије са овим изменама. 1) Укинуо је предмет Правну социологију, а решио је да се уведе на I години Привредна историја, а на III Догматска историја.

Даље је Савет одлучио да се учини следећи распоред предмета по годинама са одговарајућим бројем часова годишње:

[Даље следе предмети по годинама са годишњим бројем часова.

Црквеног права нема. Уместо предложене Историје НОП-а, Савет је увео на I годину студија предмет Историја народноослободилачке борбе.]

Пошто је исцрпљен дневни ред, седница је закључена у 20.30 часова.⁵

На наредној седници факултетског савета од 25. октобра 1945. године, којом је председавао декан др Милан Бартош, прочитан је записник седнице Савета од 8. октобра 1945. Записник је примљен без примедбе.

Тако је Црквено право избрисано. Записнике наведених седница факултетског савета, водио је доц. Др Радомир Лукић.

У расправи о докторским курсевима, 10. јануара 1946. године, нема ни помена о Црквеном праву.

Записник
Седнице факултетског савета Правног факултета
од 10. јануара 1946.

Претседава: Др М. Константиновић. Отворена у 10.30 часова.

Отсутни: Ј. Ђорђевић, Митровић, Жујовић, Бартош, Владисављевић, Радојковић, Пантелић, Марковић, Живковић, Дончевић, Увалић, Јовановић, Вукосављевић.

- 1) .....
- 2) Програм докторских курсева.

Савет решава да се усмени испит полаже из следећих предмета по групама: Јавноправна група. Историјско правна група. Грађанскоправна група. Економско-финансијска група и Кривично правна група.⁶

Ни у једној од наведених група нема Црквеног права.

Факултетска управа је саставила а Факултетски савет утврдио Статут Правног факултета – у Београду 29. јуна 1956. године. Народна скупштина НР Србије, на седници Републичког већа од 12. октобра 1956. године, донела је одлуку о потврди Статута Правног факултета у Београду. У примени је од 1956/57. године. Од 20. децембра 1938. до 1956. године није било никакве уредбе

⁵ Исто.

⁶ Записници факултетског савета Правног факултета у Београду 1946. године.

нити пак статута који се односио на Правни факултет.⁷ А ни у овом статуту нема Црквеног права.

Када је усвојен садашњи наставни план и програм Правног факултета у Београду, који је на снази од 1993/94. године, Црквено право је враћено али сада само као опциони предмет.

На XX седници Наставнонаучног већа од 10. марта 1993. године, у дневном реду под тачком 8, нашао се „Предлог комисије за реформу“. Председник Наставнонаучног већа је проф. др Обрад Станојевић.

Комисија за реформу је на предлог катедри предложила нови наставни план и програм. Одржано је више седница, и то: 24. марта 1993. – „Предлог комисије за реформу“; 7. априла 1993. – „Предлог комисије за реформу“; 14. април 1993. – „Реформа наставног плана“; 21. април 1993. – „Расправа о реформи наставног плана и програма“; 28. април 1993. – „Расправљање о наставном плану и програму“; 5. маја 1993. – „Расправа о новом наставном плану“.

На седницама од 10. марта до 5. маја председавао је декан проф. др Обрад Станојевић.

На XXI седници од 24. маја 1993. на дневном реду је „Доношење Наставног плана Правног факултета“. На тој маратонској седници која је трајала од 10.00 до 15.45, којом је председавао продекан за наставу проф. др Оливер Антић, усвојен је Наставни план и програм.

Опциони предмети на III години по овом програму су: Правна информатика, Судска психологија, Реторика, Криминална политика, Стамбено право, Основи статистике, Право одбране и Аутономно право.

Опциони предмети на IV години су: Судско организационо право, Права странаца, Велики правни системи, Право заштите човекове околине, Политичка социологија, Основи рачуноводства, Компанијско право и Црквено право.

Разматрајући затим листу опционих предмета, Веће је, после дискусије у којој су учествовали др М. Тодоровић, др О. Антић, др Д. Поповић, др Д. Митровић, др Р. Марковић и мр В. Јончић, усвојило предлог др Р. Марковића и донело

Закључак

Да се убудуће сваке године одређује листа опционих предмета за које треба приложити одговарајући програм и литературу према којима ће се одвијати настава и испити на тим предметима.

---

⁷ *Службени гласник НР Србије*, год. XII, бр. 49, Београд, 27. октобра 1956, стр. 696.

Веће је донело и Одлуку „Да се наставни план примењује на генерацију студената која се уписује следеће школске 1993/94. године, као и на све оне студенте којима је мировало право по било основу“.

Седница 14. јуна 1993. – „Приговори на Наставни план и програм Правног факултета“. Приговори су се односили на статус који су добили предмети Одбрана и заштита и Филозофија права. Веће је остало при ранијој одлуци када је реч о Одбрани и заштити. Одређено је да Филозофија права буде у две групе, и то „Управно-теоријској“ и „Теоријско-правној“.⁸

Председавао је продекан за наставу проф. др Оливер Антић.

На предлог Катедре за правну историју уведени су следећи опциони предмети: Реторика, Велики правни системи и Црквено право.

Академске 1996/97. године у летњем семестру, почела су предавања Црквеног права. У тој години овај предмет су полагала три студента. Наредне 1997/98. године број студената се повећао на 45. У 1998/99. било је 149 студената. У току 1999/2000. тај број се скоро утростручио – 427 студената а у 2000/2001. години овај предмет је полагао 571 студент. Тако је за пет академских година на Правном факултету 1195 кандидата полагало Црквено право.

Пристапно предавање из Црквеног права одржано је на Велики понедељак 21. априла 1997. године на тему: „Место црквеног права у систему правних наука и његова потреба данас“.⁹ За потребе студената штампано је *Црквено њраво*, које је до сада доживело два издања.¹⁰

Тако је предмет Црквено право поново нашло своје место у образовању правника на Правном факултету Универзитета у Београду.

---

⁸ Записници Наставнонаучног већа Правног факултета у Београду од 10. марта до 14. јуна 1993. године.

⁹ Д. Перић, „Место црквеног права у систему правних наука и његова потреба данас“, *Хришићанска мисао*, свечаник, бр. 4–8, Београд 1997, стр. 34–36, и под истим насловом, *Анали Правног факултета у Београду*, год. XLV, Београд 1997 (јануар–јун), бр. 1–3, стр. 110–122.

¹⁰ Д. Перић, *Црквено њраво*, Београд 1977. и 1999.